

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1944

10. MAJA

ST. 19

VZGOJA

O npravstvenem značaju

Pogostokrat slišimo besedo morala, nemorala ali s pravilno slovensko besedo: npravstvenost, nenpravstvenost. Npravstvenost je tudi duševna krepost, o kateri bomo danes povedali nekaj besed.

Pod označbo npravstvenost razumemo v širšem pomenu besede več dobrih duševnih lastnosti, v ožjem pomenu pa le eno samo: spodobnost. V širšem pomenu imamo za npravstvenega tistega človeka, ki se točno zaveda prave razlike med dobrim in zlim in se tudi ravna po spoznanju, da je bolje delati dobro kakor zlo. Tak človek bo nad vsakim zločinom občutil resničen stud in sveto jezo nad podlostjo. Če bi pa sam po nesreči zakrivil kak prestopek bi se pa tudi hitro pokesal in skušal škodo popraviti. Delal bi po načelu: »Ravnaj vedno in povsod po svoji najboljši vesti, vdnosti in moči.« Imel bi tedaj vsaj sledeče lastnosti: poštenost, vestnost, pravičnost, resnicoljubnost in naposled dostojnost.

O poštenosti smo že govorili. Danes pod to lastnostjo razumemo najbolj sposobnost, razločevati kaj je moje in kaj tvoje in ogibanje zahrbtnosti in goljufige.

Vesten človek pa je na primer uslužbenec, hlapec, delavec ali uradnik, ki dela ne samo, dokler je gospodar navzoč ali dokler se njegovo delo lahko nadzoruje, temveč tudi v odsotnosti gospodarja in brez nadzorstva skrbno opravlja svoje delo. Vesten človek upravlja tujo imovino kakor da bi bila njegova in izpolni svojo dolžnost, ne da bi še posebej pričakoval nagrade in hvale. To pa zato, ker ga k temu sili njegova vest. Žal le premnogokrat slišimo besede: »Kaj boš garal za druge. Pusti se plačati in lenari.« Vsi vidimo danes, kakšne uspehe rode taki »pametni« nasveti.

Vestnost je že malemu otroku treba privzgojiti obenem s čutom dolžnosti, na primer pri učenju. Otrok se rad zanaša, da v šoli ne bo vprašan, rad pusti učenje in se prepušča slučajju. Dopovedati mu je treba, da se mlad človek ne uči zaradi učitelja in staršev, ampak zato, ker je

to njegova življenjska dolžnost, da bo lažje izvrševal v bodočnosti naloge, ki ga čakajo.

Vestnost je vir pravičnosti. Pravičnost je pa predpogoj mirnega človeškega sožitja. Le kdor spoštuje pravice drugih, sme pričakovati in tudi zahtevati, da bodo drugi spoštovali njegove pravice. A pravice so omejene, včasih tako zelo, da se je marsikateremu podjetnemu človeku treba hudo premagovati, da ne prestopi meje, ki vodi v krivičnost. Kajti le malo je reči na zemlji, ki si jih more posameznik prisvojiti, ne da bi bil zato brz prikrajsan drugi. Prav zaradi nujne potrebe, določiti vsem enake pravice in postaviti posamezniku točno določene meje, je nastalo pravo, so bili izdani zakoni in uredbe, so bili najprej od zadrug pozneje od narodov in držav postavljeni modri ljudje za sodnike, ki so vse spore razsojali po najboljši vesti. Kako si le moremo zamišljati življenje brez takih omejitev posameznik, življenje, ki ga danes poveljujejo komunisti, ki ne poznajo nobene meje, nobenih pravic razen lastnih, nobenega zakona. Tako življenje vodi le v strahoto, v pekel na zemlji.

Pravičen človek ne gleda le nase, ampak da vsakemu svoje po zapovedi: »Bogu, kar je božjega, cesarju, kar je cesarjevega.« Sočloveku daje tedaj dolžno spoštovanje in upoštevanje njegovih pravic, uslužbencu dostojno plačo in razumevanje, siromaku miloščino, otroku ljubezen, skrb in vzgojo in tako naprej. Vse človekove pravice in dolžnosti so našete v desetih božjih zapovedih. Če bi se hoteli ljudje zares ravnati po njih, bi ne bilo treba zakonodajalcev, ne sodnikov in ne raznovrstnih kazni in ječ.

Pravičen človek pa je resnicoljuben, ker ve, da z lažjo krati sočloveku pravico, da zve resnico, ve, da se z lažjo marsikdaj ukrade čast in ugled ter duševne in telesne dobrine, čegar vsega včasih ni mogoče nikoli več povrniti in popraviti.

V otroku zato vzbujaj zgodaj čut pravičnosti in resnicoljubnosti. Za pravičnost so otroci silno občutljivi. Če si sam vedno pravičen do njih, ne bo težko do

seči, da se bodo ravnali po tvojem zgledu. Drugo je z resnicoljubnostjo, ker otroci iz svoje bogate domišljije radi pretiravajo. O otroških lažeh pa smo že

govorili v eni prejšnjih števil. Naučimo jih treznega gledanja dogodkov in natančnega opisovanja, pa bomo lahko ukrotili njihovo pretiravanje.

PERUTNINA

Raca je izrazita vodna žival. Rabi veliko mesne hrane (nasprotno z kuro ali gosjo), ki si jo sama poišče v vodi. Prednje tri prste ima povezane s kožico, kar ji služi pri plavanju. Mesto kratkega, ostrega kokišjega kljuna ima dolg, in ploščnat kljun, ki je ustvarjen, da riže po blatu pod vodo in išče hrane (ne more pa si raca sama trgati trave, zato je zelo važno, da ji dajemo med hrano drobno zrezane zelenjave). Perje ima zelo gosto in si ga maže z maščobo, ki jo ima na koncu trupla v posebni žlezi.

Raca prenočuje na tleh, zato se pripravi račjak brez stojal in grad. Ker tudi nesejo race na tleh, jim v ta namen ogradimo z opeko v kotu gnezdišče, ki ga pokrijemo z dračjem, ker sicer nerade doma nesejo. Naša domača raca znese spomladi dvajset do šestdeset jajc, težkih okrog šestdeset gramov, ki so gladka, bele barve z mastnim sijem. Raca je slaba valilka, zato podložimo račja jajca kuri ali puri. Valjenje traja približno 28 dni. Male račice so silno požrešne in se ob dobri krmi naglo razvijajo, ter dajo že s sedmimi tedni dobro pečenko.

Krmljenje. Najcenejša in najdobitkanejša je reja rac ob vodi. V potoku, ribniku in močvirju si najde raca dovolj mesne hrane, sicer pa se ji mora dajati mesno hrano, kar podraži račjerejo. Polno krmljenje rac doma pa ima to prednost, da je meso takih rac veliko okusnejše kakor tistih, ki dobijo same mesno hrano v vodi. Najokusnejša je pečenka mlade račke, preden začne dobivati perje. Čim dobivajo perje, se pitanje rac več ne izplača, ker gre večina krme za rast perja. Šele starejše race potem zopet pitamo. Ako imajo race na razpolago dovolj vode, jih krmimo v začetku šestkrat, proti koncu pitanja pa štirikrat dnevno z mehko krmo. Naredimo jo iz ovsene, ječmene ali koruzne moke, drobno zrezane zelenjave in posnetega kislega ali sladkega mleka. Ako pa si race ne morejo same najti mesene hrane, moramo dodajati mehki hrani 15—20% ribje moke ali konjskega mesa. Če so race v tesno ograjenem prostoru, morajo imeti na razpolago dovolj peska ali oglja. V ograjenih prostorih morajo imeti tudi dovolj vode. Tek po hrani jim povečamo, če vodo solimo.

Pitanje rac v industrijskih predelih Nemčije, kjer se goji večja množina živali

v ograjenih prostorih, se začne takoj, čim se žival izleže in traja dva in pol meseca, ko je raca dovolj spitana in dobra za prodajo.

Prvi teden jim dajejo mehko krmo iz: kuhanega riža, zdrobljene suhe detelje, ribje moke in kaljenega ovsu ali ječmena. Od drugega do osmega tedna dobivajo mehko krmo in ječmena, ovsene ali koruzne moke, ribje moke in zrezane zelenjave. Vode dobijo samo za pitje.

Kmetje pa začnejo s pitanjem rac, ko so mesec dni stare, do tega časa ih hranijo kakor plemenske živali. Race za pitanje zapro v ograjene prostore, lope ali hleve (raca ne prenese tesnega hlevčka kakor gos, pura ali kopun) in jih krmijo štirikrat dnevno do sitega (krma se jim dene v koritca in sicer toliko kolikor naenkrat požre) z mehko krmo, narejeno iz enega dela otrobov in enega dela grobo zmletega ovsu ali ječmena, nekaj kuhane repe, zelenja in malo soli. Prva dva tedna se primeša tudi 10% ribje moke.

Pitanje naših domačih obrastlih rac traja en mesec. Živali se zapro v ograjen prostor ali večji hlev, kjer je treba skrbeti za snago. Daje se jim štirikrat na dan mehko hrano narejeno iz ječmenove, ovsene ali koruzne moke, ali iz kuhanega fižola ali graha. Temu se primeša nekaj kuhanega korenja, repe ali pese, sveže zelenje ali kaljen ječmen ali oves, nekaj ribje moke ali kakih drugih mesnih odpadkov (zelo dobre so kuhane in zmlete konjska jetra). To zmes se premeša z polnim kislim mlekom. Zelo dobra krma za pitanje rac je tudi seme eolnčnic.

Rac se ne sme šopati kakor gosji ali pur, ker tega ne prenesejo. Če pa sama noče jesti ali premalo je, jo smemo s silo pitati s svaljki največ deset dni, ker sicer poginejo.

Nasveti za dom

Stare zobne ščetke uporabljamo lahko pri likanju, da z njimi zmoliemo manjše dele na obleki, ne da bi ostalo postalo vlažno.

Čevlji iz jelenovine postanejo lepi, če jih zdrgnemo najprej z gumijasto ščetko, nato pa še s krtačo za obleke.

Gobe za umivanje postanejo zopet kot nove, če jih pustimo čez noč v kisu in jih drugo jutro izperemo s toplo vodo.

Zdravilne pijače

Zelo koristno je, če poznamo in izkoristimo zdravilne moči narave; zato je zelo važno poznavanje rastlin in njihova zdravilna vrednost. Seveda se moramo v resnejših primerih zateči k zdravniku.

Preprost čaj narejen iz listov, cvetja ali drevesne skorje je pogostokrat zelo učinkovit, posebno če ga redno uživamo. Omeniti hočemo nekatere zdravilne pijače, ki nikdar ne škodujejo, pač pa mnogokrat zelo koristijo.

Čaj iz jagodovih listov (rdeče gozdne jagode) je zelo primeren za čiščenje krvi in kot sredstvo proti protinu, kakor tudi, da prepreči tvorjenje kamnov na ledvicah. Liste denemo v cedilo in vlijemo nanje polagoma nekaj vrele vode. Pijemo ga zjutraj na tešče ali pa zvečer, preden ležemo v posteljo. Čaji najbolj učinkujejo, če jih pijemo zjutraj na tešče.

Za čiščenje krvi je zelo priporočljiv čaj iz brezove skorje. Tudi ta čaj pijemo zjutraj na tešče, vsaj štirinajst dni zaporedoma.

Čaj iz encijanove korenine, ki smo mu dodali nekoliko alkohola je zelo uspešno sredstvo proti motnjam v prebavi in zaprtju. Korenine denemo v mrzlo vodo, in jih pristavimo k ognju in dobro prekuhamo. Nato odlijemo sok in dodamo alkohola in sladkorja. Encijanove korenine zmlate v prah uporabljamo proti protinu in revmatizmu. Encijanov čaj je zelo okusen. Kdor ne mara alkohola ali ga ne sme uživati, lahko pije čaj brez njega.

Šipkov čaj je zelo znan in ga mnogi pijejo namesto ruskega čaja.

Poleg teh poznamo še nešteto vrst drugih čajev, ki jih pa pri nas vsi znajo ceniti in prav uporabljati; kakor na primer: kamiličen čaj, lipov, bezgov in dr.

Tudi mlečne zobe je treba negovati

»Saj mlečni zobje tako izpadajo!« Vedno ponavljajo nespametne matere te besede. Neverjetno zmagujejo z glavo, če jim zobozdravnik zatrjuje, da je treba te zobe prav tako negovati in da so prav tako važni kot drugi zobje. Saj je stanje drugih zob odvisno od mlečnih. Če so mlečni zobje zanemarjeni in bolni, kako moremo pričakovati, da bodo drugi zobje potem zdravi?

Zobozdravniki celo trdijo, da ni prav, če se mlečni zob, ki je začel gniti, takoj

izruva, ampak ga je treba plombirati. To pa zato, ker je nujno potrebno, da se tudi mlečni zob ohrani čim dalje mogoče. Zakaj neki? Ker se zaradi nastalih praznin čeljust ne more pravilno razvijati. Otrokova čeljust še raste in da pravilno raste, potrebuje mlečne zobe. Poleg tega pa otrok rabi zobe za žvečenje. Vsakdo pa dobro ve, kako važno je žvečenje za človeški organizem.

Zanemarjeni zobje pa so tudi leglo nalezljivih bolezn. Marsikatera bolezen, posebno davica se je razvila prav iz slabih zob.

»Moj mali se tako zelo boji zobozdravnika!«

Če se otroci boje zobozdravnika, so krivi tega največkrat odrasli. Kolikokrat ponavljajo nepremišljeno: »Kako zelo se bojim zobozdravnika! Ko pa sem tako občutljiv in me tako rado boli!« Je potem kaj čudnega, če se tudi otrok boji? Brez dvoma pa boječ otrok zobozdravniku zelo otežkoči delo.

Mlečni zobje so prav tako važni kot trajni. Tudi pri otrokih je nega zob dolžnost. Do enega leta otroku še ni treba čistiti zob. Pozneje pa je to potrebno. Seveda mora biti v začetku četka bolj mehka. Najboljše sredstvo za snaženje zob pa so jabolka. V času, ko otroci dobe jabolka, so njihovi zobje gotovo snažni, posebno če jih jedo zvečer, kar je tudi iz drugih razlogov zelo zdravo.

Ženske kot iznadteljice

Prevladuje splošno mnenje, da stroji in podobne stvari niso polje, kjer bi se ženska mogla udejstvovati; najmanj pa, da bi bila sposobna kaj iznajti. To pa nikakor ni res, kajti dejstva pričajo ravno nasprotno.

Vreteno pri statvah je na primer iznašla Angležinja Kristina Shaw. Ki je živela v XVIII. stoletju. S svojo čudovito domisljico je priskrbela delo tisočim ljudem in postavila temelj važni industriji.

Maldo Amerikanko Mary Anderson naravo ni obdarila s kodri. Ker pa jih je hotela kljub aemu imeti, je iznašla prve škarje za kodranje iz katerih se se razvile vse moderne priprave za kodranje.

Neka kitajska cesarica je prva začela tkati svilo. Trdi ee, da je neka indijska princesa prva iznašla način, kako izločiti iz cvetlice dišeče olje.

Zelo zanimiva ženska iznajdba je plinski štedilnik. Neka gospodinja, ki je imela na hrani več ljudi, se je vedno

razburjala, ker ji štedilnik ni hotel greti. Pogostokrat ni mogla pravočasno pripraviti kosila ali pa je bila prisiljena dati gostom mrzlo večerjo. Nekoč je naprosila nekega mehanika, da ji je navrtal cevi, ki jih je zložila v kovinasto škatlo. Cevi je priključila plinski napeljavni in tako naredila prvi plinski štedilnik in pečico.

Kako sedimo

Človek bi mislil, da je sedenje isto kot počivanje. Res si človek odpočije, če po delu ali po utrudljivi hoji sede. Če pa kdo več ur zaporedoma sedi, kakor na primer šivilja ali delavka pri stroju, tedaj je zanj pravi odih, če sme vstati in se pretegniti. Iz tega sledi, da je tudi sedenje za organizem naporno. Navadno si ta napor olajšamo na ta način, da se vsedemo kolikor mogoče udobno. Marsikomu se zdi, da sedi bolj udobno s prekrižanimi nogami, da ima telo nekako boljše oporo. Dejansko pa so na ta način žile močno pritisnjene, kar ima lahko neprijetne posledice.

Seveda je prav, da človek sedi kolikor mogoče udobno. Vendar pa je za telo mnogo boljše, če je hrbtnica kar moči ravna. Pri malomarnem sedenju je to izključeno. Sicer pa bi bilo za človeka preveč naporno, če bi se trudil, da bi sedel vedno popolnoma vzravnano. A ta nedostatek popravimo na ta način, da pri sedenju večkrat menjamo držo. Posebno ženska mora paziti, da njena glava ni nagnjena preveč naprej. Prizadevati si mora, da sedi kar mogoče ravno. Če se skloni nad mizo, ne sme skloniti samo tilnika, ampak ves zgornji del telesa. Tako hrbtnica in tilnik mnogo manj trpita. Pravilno sedenje je zelo važno pri ljudeh, ki mnogo sedijo, na primer šivilje, čevljarji in dr. Še bolj važno pa je pri otrokih.

Ali se ljudje v zakonu spremenijo?

Marsikdo je že opazil, da so se njegovi znanci in znanke nekako spremenili v zakonu. Ta notranja sprememba je toliko močnejša, čim srečnejši je zakon.

Nek ameriški znanstvenik je ugotovil da skupno življenje dveh ljudi vzbuja pri obeh samozavest. Tudi nesrečni ali le na pol srečni zakonl imajo isti učinek. Seveda mora vsaj eden izmed zakoncev imeti nekaj odločnosti v sebi. Nič ni bolj klavernega kot zveza dveh ljudi, ki sta oba brez življenja.

Isti znanstvenik trdi, da posebno ženske spremenijo v prvih letih zakona marsikatero lastnost ali navado, če se z možem dobro razumejo. Može se spremenijo pa le, če so na družino zelo navezani.

Ta obojestranski vpliv je posebno močan, kjer je ljubezen močna in nesebična. Če se zakonski drug podvrže temu vplivu, to ni nikaka slabost ali ponižanje. Nikakor ni rečeno, da bi žena ne smela vplivati na moža. Oprostiti se moramo starega predsodka, da je žena manj vredna od moža. Tudi žena se mora uveljaviti v zakonu; seveda le do neke meje, kajti nikakor ne bi bilo prav, da bi hotela, da bi mož bil »copatac«. A prav tako je napačno, če žena popolnoma zgubi svojo osebnost. Če pa se oba zakonca trudita, da se oprostita napak in razvijeta dobre lastnosti, to še nikakor ne govori o premoči enega ali drugega. Naj bomo še tako zreli, vedno se še moramo pustiti vzgajati, če ne v zakonu, nas bo pa vzgojilo življenje samo.

Gospodinja, zapomni si...

... da svežih ran ne smeš takoj obvezati. Pustiti moramo, da rana nekaj časa krvavi in jo šele potem obvezemo. Paziti je treba, da je obveza snažna.

... da je treba zdraviti ozeblino že takoj v začetku. Dokler ozeblino še niso odprte, imajo tople kopeli narejene iz zavrelice hrastove skorje zelo dober uspeh. Po kopeli namažemo ozeblino z nalašč za to pripravljenim mazilom, ki ga dobimo v lekarni. Mazilo pustimo na ozeblini čez noč.

... da pri kašljanju in kihanju razširjamo okrog sebe bolezenske klice v drobnih kapljicah. Zato se moramo pri kašljanju in kihanju obrniti vstran ali pa držati robec pred obraz.

... da so muhe zdravju nevarni sovražniki, ker sedajo na razno umazanijo in prenesejo bolezenske klice na živila. Zato moramo imeti vsa živila skrbno pokrita. Muhe pa preganjajmo, kjer koli je le mogoče.

... da je eden izmed glavnih vzrokov pomladanske utrujenosti pomanjkanje vitaminov v hrani v zimskih mesecih. Zato se spomladi okoristimo s prvo zelenjavo in jo uživajmo čim več, posebno surovo.

... da mora zdrav odrasel človek vsaj spomladi in poleti spat pri odprtih oknih. Najbolje je, če odpremo zgornji del okna. V najslabšem primeru pustimo odprto okno v sosednji sobi in še vrata; seveda moramo paziti, da ni prepiha.

... da je tudi zdravnik tudi le človek. Zato ga ne smemo mučiti z nepotrebnim javkanjem. Kadar ga kličemo na dom, ga moramo obvestiti dovolj zgodaj, da si lahko uredi delo in obiske. Če gre za težje primere bolezn, kličimo zdravnika pravočasno in ne šele, ko bolnik že skoraj umira. Ko je že prepozno, tudi najboljši zdravnik ne more pomagati. Navadno pa je -potem vsa krivda zdravnikova.